

Asia: VN/6802/2020

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi

1) Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua lausunnon alla olevasta arviomuistiosta.

Kuntaliitto yhtyy arviomuistiossa esitettyihin toteamuksiin koskien sähköistä asiointia

- raja julkisen ja yksityisen sektorin asiointin välillä käyttäjäkokemuksena on hämärtyvässä (merkityksellinen kuntakentän osalta)
- sähköisen asiointin palveluita edelleen kehitettäessä on tarve kehittää digitaalisen henkilöllisyyden menetelmiä vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin ja tarkentuviin vaatimuksiin

Valtion takaama digitaalinen henkilöllisyys digitaalisena henkilöllisyystodistuksena (ns. mobiilihenkilökorttina) yksilön käyttöön tulee olla mahdollisimman yhteentoimiva ja soveltuva yhteiskunnan sekä yhteiskunnan palvelutoiminnan/-tuotannon kannalta tarkasteltaessa.

Kuntaliitto pitää myös hyvinä asetettuja tavoitteita suhteutettuna käytäntöön erilaiset asiointitilanteet huomioon. Huomiota onkin syytä kiinnittää niihin seikkoihin ja menetelmiin mitkä edesauttavat tavoitteitten omaksumista ja hyödyntämistä niin julkisen hallinnon kuin yksityisen sektorinkin toimintaympäristöissä. On syytä myös arvioida kokonaisuutta toteutuksen mahdollisesti jäädessä erityisratkaisuksi muiden ratkaisujen joukkoon (lu-nastamatta sille asetettuja odotuksia ja tavoitteita).

Kuntaliitto toteaa tärkeäksi sen, että arviointimuistiossa on tiedostettu digitaalisen identiteetin ja välineitten kehittämisen yhteyden digitaalisen ja fyysisen asiointin yhdistyminen käyttäjien

kannalta (käyttäjien/kansalaisten tilanteet vaihtelevat, käyttäjät/kansalaiset toimivat eri rooleissa palveluihin nähden).

2) Kommentit arviomuistiossa esitettyyn toiminnalliseen ratkaisuun

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuten arviointimuistiossa todetaan merkittävin muutos liittyy ydinidentiteettiin liitetyn digitaalisen todisteen myöntämisen irrottamiseen tunnistusvälineestä. Huomion kohdistuessa niihin menetelmiin, joihin sen voi tallentaa tai joiden kautta sitä voi käyttää. Tämä merkitsee digitaalisen turvallisuuden eri osa-alueitten painoarvon vahvistumista, toimivaa kansallisen tason hallintamallia vaadittavan säätelyn ohella (mm. asioitten ja tilanteitten todentamista väärinkäytösten sekä virheitten ja puutteitten osalta). Osana vaikutusarviointityötä onkin syytä kiinnittää tarkoituksenmukaisella tavalla huomiota niitten toimijoiden toimintaympäristöihin sekä kyvykkyyksiin, jotka käytännön työn kannalta joutuvat näitä menetelmiä hyödyntämään ja mahdollisesti tukemaan. Samoin tulee tiedostaa

- mahdolliset muutokset eri toimivaltaisten viranomaisten vastuihin
- käyttäjän/kansalaisen kokonaisvaltaisen käyttökokemuksen näkökulmasta panostaminen tarkoituksenmukaiseen asiakaspalveluun ongelmatilanteissa (vrt. yhdenluukun periaate).

Mahdollisten tulkintojen ennakoimiseksi huomiota tulee kiinnittää myös yksilöiden oikeuksiin häntä koskevien asiankäsittelyjen näkökulmasta (Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019), 28 §) mukainen asiakirjajulkisuuskuvaus).

Muistiossa nostetaan esille digitaalisen henkilöllisyyden hallinnan osalta

- ne luonnolliset henkilöt, jotka työntekijän ominaisuudessa tunnistautuvat organisaation puolesta sähköisiin asiointipalveluihin
- sen että julkishallinnon sähköisiä asiointipalveluja tarjotaan yhtä lailla yrityksille yhä enenevässä määrin

Näihin asioihin toteutusmallin tulee tarjota asianmukainen ratkaisu. Henkilön edustaessa organisaatiota, ei hänelle voida asettaa ”sosiaalista painetta” käyttää henkilökohtaisia pankkipalveluihin liittyviä tunnistusvälineitä työtehtäviä hoitaessaan.

Lähtökohtaisesti painopisteen siirtymistä asiointipalvelusta kansalaiselle, asiakkaana voidaan pitää hyvänä kehityksenä. Tämä tulee huomioida kokonaisvaltaisesti olemassa olevien käytänteitten ja toimintamallien kannalta ymmärrettävästi kaikkien osapuolien osalta. Huomioiden mm.

- maksuliikenne (todentaminen) kuluttajan/yrityksen ollessa laskutuskohde
- vastuitten jakautuminen (digitaalisen todisteen perustuessa säätelylle)

Arviomuistion esittelemä toimintamalli tulee huomioida käyttäjäorganisaatioitten toimintaympäristöjen tulokulmasta

- tukipalvelulaki (Suomi.fi-tukipalvelut) ja esitetyn toimintamallin suhde; kuntakentän näkökulmasta ylläpidettynä kokonaisratkaisuna tukitoimintoihin (mahdollisine lupakäytäntöineen käyttöönottojen kannalta)

Arviomuistio nostaa esille kiitettävästi digitaalisen identiteetin attribuuttitietojen luovuttamiseen ja tallentamiseen liittyviä haasteita. Näihin asioihin onkin syytä kiinnittää riittävä huomio automaatioasteisuuden lisääntyessä sähköisen asioinnin palveluissa kuin myös huomioiden tiedonhallintalain määrittelemät tiedonantovelvoitteet ja tiedonsaantioikeudet viranomaisille. Asioiden ennakoimisella vältetään tarpeettomilta kustannuksilta.

3) Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuuskeskustelu on laajempi ja tulisi käsittää enemmän kuin pelkästään pääsynä palveluihin. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulisi luoda aidosti yhdenvertainen digitaalinen yhteiskunta, jossa kaikilla on mahdollisuus osallistua myös esimerkiksi kehittämiseen ja arviointiin.

Arviomuistiossa ei ole otettu kantaa tai arvioitu vaikutuksia esim. kielellisiin oikeuksiin tai lasten asemaan (lapsien oikeudet toki mainittu, analyysi puuttuu). Esitetty muutos todentaa kansalaisten identiteettiä vaikuttaa hyvin syvällä tasolla ihmisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Näin ollen on kannatettavaa toteuttaa mahdollisimman laaja analyysi vaikutuksista eri kohderyhmiin.

Kysymys julkisen vallan käytön käyttöalan laajentumisesta. Näin tapahtuessa on mahdollista, että käytännössä syntyy laajoja seurauksia esim. sote-toimialueella (esim. tehtävien siirtojen osalta työsuhteissa olevilta virkasuhteisille).

Tietosuojan osalta

- vaikkakin suostumusta ei käytetä viranomaissektorilla on toimintamalli edelleen erityislainsäädännössä - esimerkiksi sotesektorilla - vahvasti sillä, että rekisteröity/potilas itse määrää erinäisten suostumusten ja kieltojen kautta tietojensa käyttöä
- sote-sektori tulee olemaan identiteetin suurkuluttaja ja kaikki ratkaisut tulisi alistaa sote-sektorin ja tulevien hyvinvointialueiden tarpeisiin
- esitetty toimintamalli muodostaisi toteutuessaan huomattavan määrän dataa yksilön toiminnasta - henkilötietojen käsittelyn huomioiminen (painotus)

- käytöstä syntyvien lokitietojen hallinta edellyttää selkeää ja tarkoituksenmukaista hallintamallia (kansallista toteutusta)

4) Muut kommentit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisesti

Kuntaliitto pitää tarpeellisena muistion keskeistä tavoitetta käynnistää keskustelu tavoista miten esille nousseet digitaalisen identiteetin ratkaisut pal-velisivat yhteiskuntaa. Ja siten lunastaen paikkansa digitaalisia palveluita toteutettaessa ja edelleen kehitettäessä. Tavoitteena asiointipalveluiden helpompi lähestyttävyyys sekä käytettävyyys.

Julkisen hallinnon digitaalisten palveluiden käytön mahdollistaminen turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti yksilöiden oikeudet huomioiden tulee olla lähtökohtaisesti osa toteutusta, tunnistautumisen ratkaisuja ja välineitä sekä toimintamalleja suunniteltaessa. Toteutusten tulee olla riippumattomia asiakas- tai liikesuhteesta, mahdollistaen ja tukien käyttäjiä omien asiointensa hallinnassa ja jatkuvuudessa. Tunnistautumisen toimintamallien tulee olla joustavasti hyödynnettävissä organisaatioitten käyttövaltuuksien hallinnan tasolla, kansalliset tarpeet huomioiden (sähköisen tunnistamisen, todentamisen ja valtuuttamisen toiminnallisuuksien käyttö julkishallinnon organisaatioilla - palvelut, kansalaiset). Tukien ratkaisun/ratkaisujen skaalautumista tarpeitten ja palveluitten kehittyessä.

Kuntakentän näkökulmasta tulee osana vaikutusarviointityötä arvioida muistiossa kuvattujen toimenpide-ehdotusten osalta myös välillisiä vaikutuksia ja kustannuksia kuntatoimijan toiminnan sekä toimintaympäristön kannalta.

- kuntien mahdollisuudet hyödyntää tietoja suoraan valtionhallinnon palveluista - esim. DVV:n hallinnoimista tietosisällöistä
- käyttövelvollisuuden merkitys
 - olemassa olevien tunnistamispalveluiden osalta
 - kuntatoimijoiden tietoturvakäytänteitten osalta

Oikean tasapainon ja hyödynnettävyyden löytämiseksi kustannustehokkaasti.

Ylikoski Jari
Suomen Kuntaliitto ry